

УДК 314.74:327.39:339.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-12-5>**Іващук О. В.**

доктор філософії,
старший викладач кафедри міжнародної економіки,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6261-8688>

Oleh Ivashchuk

West Ukrainian National University

Угрин Б. В.

здобувач третього рівня вищої освіти «доктор філософії»,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3413-2956>

Bogdan Uhryn

West Ukrainian National University

Українець В. В.

здобувач ступеня «магістр»,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6972-489X>

Vasyl Ukrainets

West Ukrainian National University

ІНСТИТУЦІЙНІ ВИКЛИКИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

INSTITUTIONAL CHALLENGES OF MIGRATION POLICY IN THE CONTEXT OF INTEGRATION PROCESSES

Анотація. Стаття присвячена виявленню ключових інституційних викликів міграційної політики в контексті сучасних інтеграційних процесів та з'ясуванню того, яким чином формування багаторівневої інституційної системи впливає на ефективність управління міжнародною міграцією. В умовах посилення взаємозалежності між країнами, прискорення глобалізаційних і трансформаційних процесів, а також ускладнення характеру міграційних потоків, питання інституційної відповідності стає ключовим для забезпечення керованої та безпечної міграції. У межах дослідження автори здійснюють порівняльний аналіз підходів до регулювання міграції на різних рівнях і звертають особливу увагу на існуючі проблеми реалізації міграційної політики. Оцінено інституційну архітектуру міграційної політики Європейського Союзу. З'ясовано рівень адаптації механізмів управління міграційними потоками в Україні до вимог ЄС. Обґрунтовано роль субнаціонального рівня у структурі багаторівневого інституційного забезпечення міграційної політики. У статті запропоновано авторське бачення структури викликів, пов'язаних із фрагментацією компетенцій, відсутністю спільних механізмів відповідальності, нестачею ефективних платформ координації між країнами-учасницями інтеграційних об'єднань. Наукова новизна полягає у поглибленні розуміння взаємодії між інтеграційними процесами та інституційною побудовою міграційного врядування. Проаналізовано рівні управління та ключові актори інституційного забезпечення міграційної політики. Діагностовано проблеми для різних рівнів інституційного забезпечення міграційної політики, що ускладнюють ефективне виконання її завдань. Практичне значення одержаних результатів полягає у формулюванні аналітичних орієнтирів для побудови інституційно стійкої міграційної політики з врахуванням усіх рівнів управління. Обґрунтовано, що процеси інтеграції значно модифікують зміст і завдання інституційного управління міграцією. Запропоновано вектори посилення інституційної спроможності міграційної політики, в тому числі і через реформування інституційного середовища.

Ключові слова: глобальна міграція, міграційна політика, багаторівневе управління, інституційні виклики, інституційне середовище, інтеграційні процеси, регіональна інтеграція, Європейський Союз, міграційна політика України, нелегальна міграція.

Abstract. The article is devoted to identifying the key institutional challenges of migration policy in the context of contemporary integration processes and examining how the formation of a multilevel institutional system influences the effectiveness of international migration management. In an environment of increasing interdependence among countries, the acceleration of globalization and transformation processes, and the growing complexity of migration flows, the issue of institutional adequacy becomes crucial for ensuring orderly and safe migration. Within the study, the authors conduct a comparative analysis of migration regulation approaches at different levels and pay particular attention to the existing problems of migration policy implementation. The institutional architecture of the European Union's migration policy is assessed, and the level of adaptation of Ukraine's migration management mechanisms to EU standards is clarified. The role of the subnational level within the structure of multilevel institutional support for migration policy is substantiated. The article presents the authors' vision of the structure of challenges associated with the fragmentation of competences, the absence of shared accountability mechanisms, and the lack of effective coordination platforms among member countries of integration associations. The scientific novelty lies in deepening

the understanding of the interaction between integration processes and the institutional design of migration governance. The study analyzes the levels of governance and the key actors involved in the institutional support of migration policy. Problems inherent to different levels of institutional provision that hinder the effective implementation of migration policy objectives are diagnosed. The practical significance of the obtained results consists in formulating analytical guidelines for building an institutionally resilient migration policy that accounts for all levels of governance. It is substantiated that integration processes substantially modify the content and objectives of institutional migration management. The authors propose directions for strengthening the institutional capacity of migration policy, including through the reform of the institutional environment.

Keywords: global migration, migration policy, multilevel governance, institutional challenges, institutional environment, integration processes, regional integration, European Union, Ukraine's migration policy, irregular migration.

Постановка проблеми. Сучасні світогосподарські процеси охоплюють низку взаємопов'язаних тенденцій, які не дозволяють чітко розмежувати де виникають проблеми виключно економічного, соціального чи екологічного характеру. Глобалізація, транснаціоналізація, небувалий розвиток технологій та загострення глобальних проблем стали визначальними чинниками посилення взаємозалежності країн. Все частіше економічні кризи долають кордони і поширюються з великою швидкістю на інші країни, пандемії набувають глобального масштабу, екологічні катастрофи мають планетарні наслідки, а соціальні конфлікти набувають транскордонного характеру. В цих умовах процеси інтеграції набувають своєї важливості, бо вони дають можливості об'єднати країни за певними ознаками, щоб скоординувати політики, спільно реагувати на глобальні виклики, формувати простір для вирішення проблем, серед яких і демографічні зміни, урбанізація, зміна клімату, міграційні кризи. З іншого боку, процеси інтеграції як розширюють масштаби спільного ринку, зменшують дисбаланси між попитом та пропозицією робочої сили, полегшують соціальну адаптацію та культурну асиміляцію мігрантів, так і провокують нелегальну міграцію, коли збільшується розрив між країнами у рівні добробуту і вимушена міграція стає об'єктивною реальністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових та аналітичних дослідженнях проблематика інституційного забезпечення міграційної політики дедалі частіше розглядається крізь призму міжнародних організацій або національного рівня міграційної політики. В останні роки значна увага у сучасних дослідженнях приділяється зовнішньому виміру міграційної політики ЄС. Окремий науковий напрямок присвячено аналізу тимчасового захисту громадян України, які масово мігрували з початку війни. В контексті піднятої проблематики варто відзначити праці І. Бараняк [1; 2], Ю. Бодашевської [3], В. Запхуляка [4], К. Мануїлової [5], О. Малиновської [6] та ін. Разом з тим, на сьогодні питання реалізації міграційної політики потребує системного підходу, узгодження інституційних рішень на усіх рівнях реалізації міграційної політики, тим більше, що інтеграційні процеси поряд з уніфікацією, створюють нові виклики.

Метою статті є аналіз інституційних засад формування та реалізації міграційної політики в умовах інтеграційних процесів; виявити основні виклики та суперечності, що виникають у діяльності інституцій усіх рівнів реалізації міграційної політики, а також окреслити напрями вдосконалення інституційного механізму управління цими процесами.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні питання міграції – це не кількісний вимір мігрантів, які законно чи в інший спосіб перетнули кордон. Це питання викликів і багатовимірності впливів, які породжує міграція [4], яка охоплює економічні, соціальні, демографічні,

правові та безпекові аспекти. Міграційна політика є невід'ємним елементом системи державного управління, спрямованим на регулювання переміщення населення через державні кордони, а також на забезпечення прав і свобод мігрантів. У найзагальнішому розумінні вона становить сукупність принципів, норм і заходів, за допомогою яких держава здійснює вплив на масштаби, напрями та наслідки міграційних процесів.

Складність регулювання міграційних процесів посилюється слабкістю державного та локального інституційного механізму, адже не кожна країна має чітко продуманий план протидії нелегальній міграції, високу ступінь внутрішньої комунікації. Важливо враховувати той факт, що здебільшого одна державна інституція є безпосередньо відповідальним за питання міграції, але є низка інших, дотичних до цих процесів, що актуалізує питання міжвідомчої координації, адже відсутність скоординованих дій та дублювання функцій створює міграційні анклав та прогалини у регулюванні.

Інституційне забезпечення міграційної політики охоплює як глобальний, державний, так і регіональний рівні управління. Такий підхід зумовлений необхідністю комплексного реагування на динаміку міграційних процесів, що відображають соціально-економічні трансформації у країні та фрагментацію глобального простору. Тому цілком слушно зазначають науковці, що «види, напрями, масштаб потоків сучасної міграції є наслідками економічних трансформацій, котрі у свою чергу обумовлені як глобалізаційними, так і регіоналізаційними процесами. Міграція впливає на розвиток традиційних територіальних суспільних систем» [7].

Інституційне регулювання зазвичай описують «через концепцію багаторівневого (багаторівневого) або багатопланового (багаторівневого) управління міграцією, в межах якого виділяють чотири рівні регулювання: два – нижче державного рівня (місцевий / муніципальний і субнаціональний), та два – вищого державного рівня (регіональний і міжнародний)» [8]. Такий багатовекторний підхід відображає сучасні реалії, коли відбувається розподіл повноважень між рівнями та підкреслює необхідність розуміння міграційної політики не як окремої сукупності заходів, а як складної багаторівневої системи управління (табл. 1).

Глобальний рівень є основою системи врядування міграційними процесами, оскільки саме тут формуються загальнолюдські норми, стандарти і цінності, які регламентують переміщення осіб. Центральним актором виступає Організація Об'єднаних Націй (ООН, ООН), в межах якої діють кілька ключових структур. Глобальний рівень характеризується перевагою нормативного впровадження: професійні рішення не мають примусового характеру, проте створюють спільні стандарти поведінки. Від Глобального договору про безпечну, впорядковану та легальну міграцію (Global Compact for Migration, 2018)

Таблиця 1 – Рівні управління та ключові актори інституційного забезпечення міграційної політики

Рівень управління	Ключові актори / організації	Функціональне призначення	Тип впливу
Глобальний	ООН (UN), МОМ (IOM), МОП (ILO) та ін.	Формування універсальних норм і стандартів міграційного управління; встановлення принципів прав людини, недискримінації, гуманітарного захисту; координація міжнародного діалогу та ін.	Нормативно-регулятивний
Інтеграційний / наднаціональний	ЄС (EU), МЕРКОСУР (MERCOSUR), ЕКОВАС (ECOWAS) та ін.	Узгодження політик між державами; розробка спільних правил пересування, притулку, трудової мобільності; створення міждержавних інституцій та ін.	Гармонізаційно-координуючий
Національний	Законодавчі органи, Міністерства внутрішніх справ, Державні міграційні служби, МЗС та ін.	Прийняття законів, реалізація процедур в'їзду, притулку, натуралізації; моніторинг потоків; взаємодія з міжнародними партнерами та ін.	Імплементаційно-управлінський
Регіональний	Обласні адміністрації, регіональні уряди, федеральні штати, провінції, територіальні підрозділи міграційних служб	Адаптація національних політик до територіальних особливостей; координація місцевих програм; регіональний моніторинг соціальної ситуації; соціальна адаптація мігрантів, місцеві програми інтеграції, підтримка інклюзії	Координаційно-аналітичний
Локальний	Органи місцевого самоврядування, громади, комунальні установи, територіальні підрозділи міграційних служб	Практична інтеграція мігрантів: житло, освіта, охорона здоров'я, працевлаштування; робота з місцевими спільнотами; зворотний зв'язок до вищих рівнів	Операційно-сервісний

Джерело: складено авторами

до Глобального договору щодо біженців (Global Compact on Refugees, 2018) – ці документи формують рамкову світову архітектурну міграційну політику.

Регіональна інтеграція суттєво впливає на формування та трансформацію ролі інституцій, які займаються регулюванням міграційних процесів. В умовах зростаючої мобільності населення жодна держава не може ефективно контролювати міграційні потоки самотужки. Незважаючи на те, що міграційна політика досі переважно належить до компетенцій держав, на міжнародному рівні сформовано спільні механізми міграційного регулювання як відповідь на транскордонний характер цього явища. Наднаціональний рівень є особливо важливим, бо він зменшує транскордонні асиметрії для країн, коли вони мають спільну міграційну політику та спільні інструменти реагування на нелегальну міграцію. Цей рівень характеризується координацією політик між державами, об'єднаними в інтеграційні утворення. Тут формується спільна політика у сфері міграції, притулку та мобільності, що забезпечує баланс між свободою пересування і контролем за міграційними потоками. Типовим прикладом є Європейський Союз (ЄС). Разом з тим, для багатьох об'єднань на регіональному рівні це питання не завжди має інституційне вирішення та ефективність, бо, як визнають дослідники, «безліч регіональних організацій по всьому світу прийняли політику регулювання пересування людей у межах свого регіону (а іноді й за його межами). Їхні підходи дуже різняться, починаючи від всеохоплюючого вільного пересування до надання більш обмежених прав лише певним категоріям людей» [9] і як важливу проблему зазначають «повільну або відсутню ратифікацію законодавчих інструментів» [9]. Складність регулювання міграційних процесів посилюється залученням до цих процесів формальних та неформальних інституцій, що не завжди є в комунікації. Окрім того, навіть в межах ЄС спостерігається розподіл повноважень в частині регулювання міграційних процесів є різним [9].

Як вже зазначалося, найбільш інституційно розвинутою моделлю управління міграційними процесами на сьогодні є Європейський Союз, який сформував комплексну систему багаторівневого регулювання міграції, адже у ЄС проживає понад 27,3 млн. громадяни країн, які не входять до ЄС (6% від загальної чисельності населення). Її особливістю є поєднання наднаціональних механізмів ухвалення рішень із чітко визначеним розподілом компетенцій між інституціями Союзу. Так, Європейська Комісія виступає ініціатором законодавчих пропозицій у сфері міграційної політики, забезпечує їх відповідність загальноєвропейським цінностям і стратегічним пріоритетам. При цьому використання внутрішніх фондів допомагає фінансово вирішити багато проблем. Наприклад, Фонд з питань притулку, міграції та інтеграції (Asylum, Migration and Integration Fund, AMIF) діє на період 2021–2027 рр. із бюджетом 9,88 млрд євро. Його діяльність спрямована на посилення спроможності країн Європейського Союзу ефективно керувати міграційними процесами, удосконалювати процедури надання притулку та інтеграції, надавати взаємну підтримку між країнами-членами [10]. Рада Європейського Союзу ухвалює рішення, формує загальні рамки співпраці країн-членів, тоді як Європейський парламент реалізує функцію демократичного контролю та легітимації нормативних актів.

У практичній площині важливу роль у реалізації спільної міграційної політики Європейського Союзу відіграють спеціалізовані агенції, покликані координувати діяльність країн-членів:

– Frontex (European Border and Coast Guard Agency) відповідає за координацію охорони зовнішніх кордонів ЄС, комплексне спостереження та моніторинг, щоб відслідковувати прояви транскордонної злочинності та ідентифікувати міграційні маршрути, обмінюватися даними не тільки в межах ЄС, а й з країнами-сусідами, які можуть постраждати від нелегальної міграції [11]. Згідно з даними Frontex, упродовж 2024 року загальна

кількість нерегулярних перетинів зовнішніх кордонів Європейського Союзу залишалася суттєвою, але з різкою регіональною диференціацією. Карта (рис. 1) демонструє, що динаміка міграційних потоків у межах ЄС не є однорідною – на різних маршрутах фіксується як зростання, так і значне скорочення кількості інцидентів, тому ЄС стикається з багатовекторним тиском.

Основні маршрути міграції до ЄС зберігають свій географічний поділ. Проте 2024 рік характеризувався зміною пріоритетних напрямів міграційного тиску, що підтверджує, що політика стримування на одному напрямі часто веде до переорієнтації потоків на інший. Тому в цих умовах необхідний комплексний підхід – поєднання контролю, розвитку, співпраці з країнами походження та транзиту, а також розширення легальних шляхів міграції.

– EUAA (European Union Agency for Asylum) виступає гарантом єдності підходів до надання міжнародного захисту. Агенція підтримує держави-члени у створенні умов, за яких процедура надання притулку є не формальністю, а реальним механізмом захисту та безпеки осіб,

змушених покинути свої домівки [12]. Динаміка кількості заяв на надання притулку в країнах ЄС+ упродовж 2015–2025 рр. відображає складну еволюцію міграційної ситуації в Європі (рис. 2), тісно пов'язану з міжнародними кризами, змінами політики та соціально-економічними факторами. У 2015 р. Європейський Союз отримав понад 1,3 млн заяв. Це стало прямим наслідком конфліктів у Сирії, Іраку, Афганістані та інших країнах Близького Сходу. Стабілізація 2024–2025 рр. свідчить про перехід від кризового управління до системного регулювання міграції в межах єдиного правового поля ЄС.

– Europol (European Union Agency for Law Enforcement Cooperation) здійснює координацію заходів із протидії торгівлі людьми, контрабанді мігрантів та іншим формам транскордонної злочинності [14].

Таким чином, інституційна архітектура Європейського Союзу демонструє високий рівень інтеграції та узгодженості політичних, правових і виконавчих механізмів у сфері міграційного управління, що може розглядатися як еталонна модель для порівняльного аналізу регіональних систем міграційного врядування.

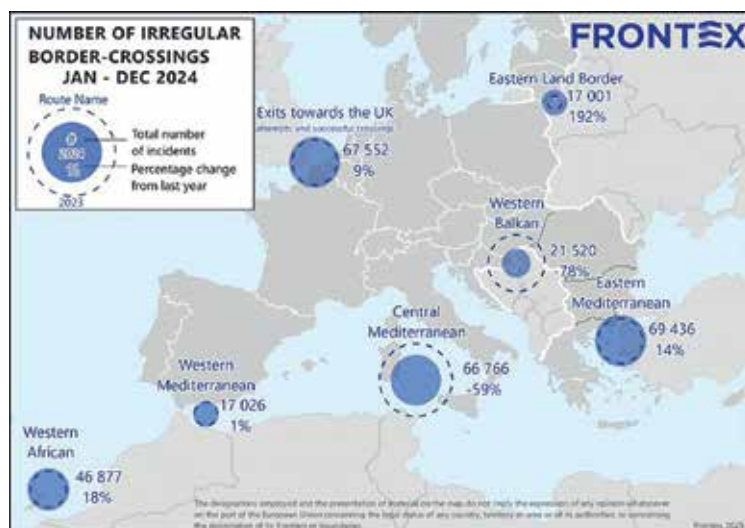

Рисунок 1 – Міграційні маршрути та масштаби нерегулярних переміщень в ЄС у 2024 р. (за даними Frontex) [11]

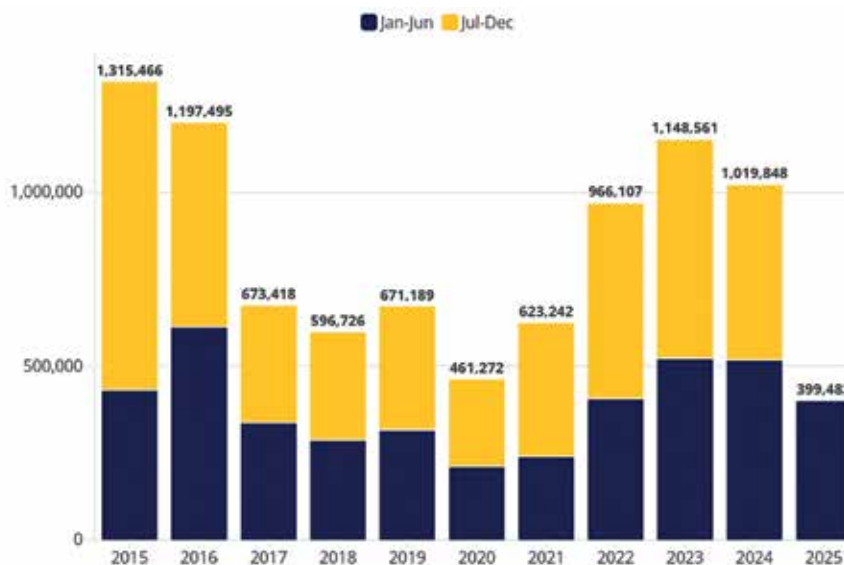

Рисунок 2 – Кількість заяв на надання притулку в країнах ЄС+, 2015–2025 рр. [13]

Інші інтеграційні об'єднання є менш інституційно організовані у реалізації спільної міграційної політики, однак, можемо навести окремі кейси. Зокрема, у межах Південноамериканського спільного ринку (МЕРКОСУР) укладено двосторонні та багатосторонні угоди, спрямованих на врегулювання пересування громадян між країнами, але ці угоди, здебільшого, є міжурядові та відсутня інституційна структура, яка б могла забезпечити комплексну координацію міграційної політики. Подібні тенденції простежуються і в межах Африканського Союзу. Прийняття у 2018 році Протоколу про вільне пересування осіб в Африканському Союзі [15] засвідчило намір країн-членів поглибити інтеграційні процеси у сфері мобільності населення. Проте практична імплементація цього документа відбувається повільно, що зумовлено неоднаковим рівнем політичної волі, низьким рівнем інституційної спроможності країн до впровадження адміністративних процедур та контролю міграції, наявність міждержавних конфліктів і загроз тероризму, що ускладнюють реалізацію принципу відкритих кордонів.

Держава продовжує залишатися базовим суб'єктом у сфері міграційної політики. Саме вона володіє правом визначати умови в'їзду, перебування, виїзду з території, а також надання громадянства чи притулку. Разом з тим, в сучасних умовах глобалізації та зростання взаємозалежності держави дедалі повинні більше враховувати наднаціональні та міжнародно-правові механізми. Наприклад, Україна самостійно визначає свою міграційну політику, але дотримується взятих міжнародних зобов'язань, послідовно інтегрує принципи європейської міграційної політики у систему управління міграційними процесами. Угода про асоціацію між Україною та ЄС [16] визначила рамкові зобов'язання щодо поступового наближення національного законодавства до *acquis communautaire* у сферах міграції, притулку та управління кордонами. Важливим результатом цього процесу стало запровадження безвізового режиму, що не лише спростило мобільність громадян, а й засвідчило інституційну спроможність держави виконувати європейські критерії у сфері безпеки документів, контролю кордонів і міграційного менеджменту. У 2024 р. було внесено суттєві зміни у законодавче регулювання міграційних процесів. У межах процесу євроінтеграції та підготовки до відкриття переговорних кластерів Україна активізувала інституційну участь у секторальних консультаціях з Європейським Союзом, зокрема у сферах, що безпосередньо стосуються міграційної політики. У 2024 р. Державна міграційна служба України (ДМС) брала участь у перемовинах за низкою розділів переговорного дос'є: розділ 23 «Верховенство права»; блок «Права громадян», у межах якого розглядається право на вільне пересування; а також розділ 24 «Юстиція, свобода і безпека», що включає ключові аспекти міграційного врядування. У цьому контексті Україна представила огляд поточного стану системи притулку, долучилася до консультацій за напрямками «Міграція» (легальна й нелегальна міграція, політика повернення) та «Візова політика» [17]. Проте, Україна досягла лише часткового прогресу в адаптації механізмів управління міграційними потоками та узгодженні політики повернення, тоді як стандарти захисту прав мігрантів і шукачів притулку залишаються нижчими за середньоєвропейський рівень [18]. Водночас війна суттєво посилила навантаження на інституційну систему.

У структурі багаторівневого інституційного забезпечення міграційної політики важливим є субнаціональний

рівень – регіональний та місцевий, який виступає простором перетворення прийнятих на державному рівні рішень на практичні інструменти реалізації. Регіональний рівень (області, провінції, штати) виконує функцію проміжної ланки між центральною владою та місцевими громадами, забезпечуючи синхронізацію державних програм, апробацію пілотних ініціатив і коригування політики відповідно до демографічного та соціально-економічного профілю території. Місцевий рівень (муніципалітети, територіальні громади) забезпечує безпосередню інтеграцію мігрантів і внутрішньо переміщених осіб, формують інноваційні практики управління міграцією. Окрім того, на цих рівнях діють також територіальні підрозділи, наприклад, це Державної міграційної служби України. Так, на рівні Тернопільської області функціонує УДМС, яке організовує надання адміністративних послуг, провадження у справах громадянства/біженців/іноземців, взаємодіє з іншими органами [19]; у грудні 2023 р. було відновлено повноцінну роботу Борщівського відділу, що свідчить про поступове відновлення територіальної мережі служби після періоду обмеженої діяльності. Разом з тим, слід зазначити, що функціонування таких підрозділів залежить від державної політики та змін у законодавстві. Також варто врахувати процеси децентралізації. У цьому контексті міграційна політика дедалі більше набуває децентралізованого виміру, коли реалізація рішень залежить від спроможності територіальних громад забезпечувати надання послуг, адаптації новоприбулих осіб і комунікації з державними інституціями.

Таким чином, процеси глобалізації та регіональної інтеграції актуалізують низку інституційних викликів, що ускладнюють ефективне виконання міжнародних зобов'язань і впровадження цілісної системи міграційного врядування на державному рівні. До ключових із них належать: фрагментація управлінських структур у сфері міграції та надмірна складність інституційної архітектури; дублювання функцій і прогалини у міжвідомчій комунікації, які призводять до зниження ефективності реалізації політики. Вагомою проблемою залишається обмежена адміністративна та кадрова спроможність інституцій, що стримує розвиток аналітичного потенціалу та цифрової інтеграції управлінських процесів. Крім того, спостерігається недостатній рівень координації та обміну інформацією між країнами, що зменшує здатність до узгодженого реагування на транскордонні міграційні виклики. Серед викликів також: значна залежність інституцій субнаціонального рівня від рішень загальнодержавного характеру, що не дає можливості самостійно вирішувати окремі питання; повільна гармонізація законодавства в межах інтеграційних об'єднань, особливо у питаннях притулку, управління кордонами, визнання кваліфікацій і соціального захисту мігрантів; асиметрія між нормативним наближенням і практичною імплементацією, коли країни формально гармонізують законодавство з міжнародними або європейськими стандартами, однак залишають поза увагою створення інституційної інфраструктури для реалізації цих норм; напруження між гуманітарними зобов'язаннями та безпековими інтересами держав.

Так, враховуючи глобальні виклики та сучасні мега-тренди, посилення інституційної спроможності міграційної політики можливе за рахунок наступних векторів:

1. Посилення міжнародної співпраці, координації та розподілу відповідальності. У сучасному світі мігра-

ційні процеси мають чітко виражений транснаціональний характер, тому ефективна міграційна політика можлива лише за умови максимального охоплення усіх її рівнів та рівноправної міжнародної координації цих процесів. Серед важливих завдань залишатиметься забезпечення справедливого розподілу тягаря між державами, насамперед щодо прийому біженців. Найбільше навантаження несуть країни, що розвиваються, тому їм не вистачає коштів для вирішення проблем біженців, інвестування у інфраструктуру розбудову, і вирішити ці питання неможливо без фінансової та технічної допомоги розвинених країн.

2. Реформування інституційного середовища реалізації національної міграційної політики. Інституційна ефективність міграційної політики залежить від базового – національного рівня. Для багатьох держав викликом залишається застаріла законодавча база, залежність від нелегальних каналів міграції через слабку інфраструктуру, низький рівень впровадження цифрових технологій та механізмів кризового реагування, порушення прав людини (зокрема, при затриманні дітей-мігрантів) через незнання міжнародних норм.

3. Розробка дієвих програм інтеграції та соціальної згуртованості мігрантів. У більшості розвинених країн вже працюють такі програми, але зростання міграційних потоків потребує їх адаптації для підтримання соціальної стабільності в суспільстві, попередження соціальної сегрегації, підвищення соціальної згуртованості.

4. Врахування в інституційному забезпеченні міграційної політики появи нових видів мігрантів. Кліматичні зміни все частіше стають рушійним фактором переміщення населення, тому виникає об'єктивна необхідність державам передбачати відповідні механізми захисту, наприклад, надання тимчасового притулку. Але виключно за рахунок національної політики вирішити цю проблематику складно, тому беззаперечною є роль міжнародних організацій в підтримці проектів кліматичної адаптації, особливо у вразливих громадах.

5. Підтримка розвитку інституцій та інфраструктури, які мають превентивний характер в міграційній

політиці, та усунення (зменшення активності) її структурних причин.

6. Використання досвіду успішних кейсів міграційної політики інтеграційних об'єднань, коли формуються контрольовані легальні канали міграції в межах об'єднання між країнами, що зменшує ризик нелегальної міграції.

Висновки. Під впливом глобальних трансформацій міграційні процеси набули безпрецедентних масштабів, перетворившись на один із ключових викликів міжнародної безпеки, соціальної та економічної стабільності, розвитку людського потенціалу. Відповіддю на ці виклики стала спроба країн та інтеграційних об'єднань сформувати спільну політику у сфері міграції, що відбувається дуже складно, враховуючи різний рівень інституційної організації та координації в цій сфері. Сучасні теоретичні та практичні підходи до міграційної політики підтверджують її розуміння як багаторівневої системи управління, що базується на принципах субсидіарності, партнерства і комплексності. З позицій інституційного забезпечення міграційна політика має бути глобально узгодженою, а не мати вибірковий характер і фрагментарне охоплення, тому основою ефективного управління міграційними процесами залишаються співпраця та взаємна підтримка. Під впливом інтеграційних процесів найбільш системно питання міграції врегульовано в межах Європейського Союзу, який створив цілісну нормативно-правову базу, засновану на принципах спільної відповідальності, солідарності та поваги до прав людини, але і в межах ЄС існує багато неузгоджених питань в цій сфері. Безперечно, ефективність національної та міжнародної міграційної політики значною мірою залежить від спроможності місцевих інституцій. Тому, кожен рівень інституційного забезпечення виконує власну роль, однак лише їх взаємодія створює цілісну систему управління міграцією, що у стратегічній перспективі сприятиме зміцненню ролі міжнародних організацій, зниженню диспропорцій у міграційних навантаженнях між країнами та підвищенню спільної відповідальності та протидії викликам.

Бібліографічний список:

1. Бараняк І. А. Механізми забезпечення міграційної безпеки в умовах нестабільності: досвід Європейського Союзу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4311>
2. Бараняк І. Є. Вимушена міграція населення з України: соціально-демографічний профіль. *Академічні візії*. 2023. № 24. URL: <https://zenodo.org/records/10053549>
3. Бодашевська Ю. С. Соціально-економічні виклики інституціоналізації міграційних процесів в умовах воєнно-політичної кризи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. №5. С. 74–81.
4. Запущляк В. Проблеми міжнародної міграції в умовах глобальної турбулентності та її вплив на економічний прогрес країн. *Економічний аналіз*. 2024. № 4. С. 668–683.
5. Мануйлова К. В. Інституційна система регулювання міжнародної міграції. *Правова держава*. 2019. № 39. С. 125–130.
6. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ: НІСД, 2018. 472 с.
7. Садова У. Я., Князев С. І., Андрусишин Н. І. Територіальна міграційна система України як чинник розвитку економіки, держави і суспільства. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 3. С. 3–12.
8. Pécoud Antoine. Mapping Global Migration Governance. *Mapping Global Migration Governance*. IMI Working Paper, 183 / PACES Project Working Paper, 5. Amsterdam: International Migration Institute. 2024. URL: <https://www.migrationinstitute.org/publications/mapping-global-migration-governance-1>
9. Nita Sonja. Regional Migration Governance: A Comparative View. Draft paper prepared for the UNRISD Conference “Regional Governance of Migration and Socio-Political Rights: Institutions, Actors and Processes”, 14–15 January 2013, Geneva, Switzerland. (UNRISD). 2013.
10. Asylum, Migration and Integration Fund (2021–2027). EU. 2025. 16 may. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/asylum-migration-and-integration-funds/asylum-migration-and-integration-fund-2021-2027_en
11. Frontex. European Border and Coast Guard Agency. URL: <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/migratory-routes/>
12. EUAA. European Union Agency for Asylum. URL: <https://euaa.europa.eu/>
13. Latest Asylum Trends. Mid-Year Review 2025. September 2025. URL: <https://euaa.europa.eu/publications/latest-asylum-trends-mid-year-review-2025>

14. Europol. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. URL: <https://www.europol.europa.eu/>
15. Protocol to the Treaty Establishing the African Economic Community Relating to Free Movement of Persons, Right of Residence and Right of Establishment. African Union. URL: <https://au.int/en/treaties/protocol-treaty-establishing-african-economic-community-relating-free-movement-persons>
16. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
17. Публічний звіт Голови ДМС України Наталії Науменко про результати роботи у 2024 році. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/public-consultation/discussion/17907.html>
18. The EU Accession Path for Ukraine and Moldova: Anticipated Reforms on Migration, Asylum and Border Management. 2025. URL: <https://www.pragueprocess.eu/en/resources/repository/33-reports/522-the-eu-accession-path-for-ukraine-and-moldova-anticipated-reforms-on-migration-asylum-and-border-management>
19. Управління ДМС у Тернопільській області. URL: <https://dmsu.gov.ua/ternopil>

References:

1. Baranyak I. Ye. (2024). Mekhanizmy zabezpechennia mihratsiinoi bezpeky v umovakh nestabilnosti: dosvid Yevropeiskoho Soiuzu [Mechanisms for ensuring migrant security in conditions of instability: experience of the European Union]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 64. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4311> (accessed September 15, 2025)
2. Baranyak I. Ye. (2023). Vymushena mihratsiia naseleennia z Ukrainy: sotsialno-demohrafichniy profil [Forced Migration of the Population from Ukraine: Socio-Demographic Profile]. *Akademichni vizii – Academic Visions*. Available at: <https://zenodo.org/records/10053549> (accessed September 15, 2025)
3. Bodashevskaya Yu. S. (2025). Sotsialno-ekonomichni vyklyky instytutsionalizatsii mihratsiinykh protsesiv v umovakh voienno-politychnoi kryzy [Socio-economic challenges of institutionalizing migration processes in the context of the military-political crisis]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, no. 5, pp. 74–81.
4. Zapukhlyak V. (2024). Problemy mizhnarodnoi mihratsii v umovakh hlobalnoi turbulentsnosti ta yii vplyv na ekonomichniy prohres krain [Challenges of international migration in the context of global turbulence and its impact on the economic progress of countries]. *Ekonomichnyi analiz – Economic Analysis*, no. 4, pp. 668–683.
5. Manuilova K. V. (2019). Instytutsiina systema rehuliuвання mizhnarodnoi mihratsii [Institutional system of international migration regulation]. *Pravova derzhava – Rule of Law*, no. 39, pp. 125–130.
6. Malynovska O. A. (2018). Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukrainski realii : monohrafiia [Migration Policy: Global Context and Ukrainian Realities]. Kyiv : NISD, 472. (in Ukrainian)
7. Sadova U. Ya., Kniaziev S. I., Andrusyshyn N. I. (2013). Terytorialna mihratsiina systema Ukrainy yak chynnyk rozvytku ekonomiky, derzhavy i suspilstva [The Territorial Migration System of Ukraine as a Factor in the Development of the Economy, the State, and Society]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-Economic Problems of the Contemporary Period of Ukraine*, is. 3, pp. 3–12.
8. Pécoud Antoine. Mapping Global Migration Governance. 2024. *Mapping Global Migration Governance*. IMI Working Paper, 183 / PACES Project Working Paper, 5. Amsterdam: International Migration Institute. Available at: <https://www.migrationinstitute.org/publications/mapping-global-migration-governance-1> (accessed September 15, 2025)
9. Nita Sonja. (2013). Regional Migration Governance: A Comparative View. Draft paper prepared for the UNRISD Conference “Regional Governance of Migration and Socio-Political Rights: Institutions, Actors and Processes”, 14–15 January 2013, Geneva, Switzerland. UNRISD).
10. Asylum, Migration and Integration Fund (2021–2027). EU. 2025. 16 may. Available at: https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/asylum-migration-and-integration-funds/asylum-migration-and-integration-fund-2021-2027_en (accessed September 15, 2025)
11. Frontex. European Border and Coast Guard Agency. Available at: <https://frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/migratory-routes/> (accessed September 17, 2025)
12. EUAA. European Union Agency for Asylum. Available at: <https://euaa.europa.eu/> (accessed September 17, 2025)
13. Latest Asylum Trends. Mid-Year Review 2025. September 2025. Available at: <https://euaa.europa.eu/publications/latest-asylum-trends-mid-year-review-2025> (accessed September 17, 2025)
14. Europol. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. Available at: <https://www.europol.europa.eu/> (accessed September 17, 2025)
15. Protocol to the Treaty Establishing the African Economic Community Relating to Free Movement of Persons, Right of Residence and Right of Establishment. African Union. Available at: <https://au.int/en/treaties/protocol-treaty-establishing-african-economic-community-relating-free-movement-persons> (accessed September 27, 2025)
16. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (accessed September 27, 2025)
17. Publichnyi zvit Holovy DMS Ukrainy Natalii Naumenko pro rezultaty roboty u 2024 rotsi [Public Report of the Head of the State Migration Service of Ukraine, Nataliia Naumenko, on the Results of Work in 2024]. Available at: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/public-consultation/discussion/17907.html> (accessed September 10, 2025)
18. The EU Accession Path for Ukraine and Moldova: Anticipated Reforms on Migration, Asylum and Border Management. 2025. Available at: <https://www.pragueprocess.eu/en/resources/repository/33-reports/522-the-eu-accession-path-for-ukraine-and-moldova-anticipated-reforms-on-migration-asylum-and-border-management> (accessed September 27, 2025)
19. Upravlinnia DMS u Ternopilskii oblasti [Directorate of the State Migration Service in Ternopil Region]. Available at: <https://dmsu.gov.ua/ternopil> (accessed September 10, 2025)

Стаття надійшла: 02.10.2025

Стаття прийнята: 22.10.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025